

Poštovani predsjedniče Skupštine,

Poštovani predsjedniče SUBNOR-a,

Uvaženi kolega Dukoviću,

Vaše ekscelencije,

Dame i gospodo,

Čast mi je što sam prilici da se obratim povodom ovog, po svemu, izuzetnog datuma u sveukupnoj istoriji civilizacije.

Smatram veoma značajnim da se Skupština Crne Gore, na ovaj način, pridružuje obilježavanju ovog datuma.

Naime, danas smo ovdje kako bismo podsjetili na žrtve Holokausta u Drugom svjetskom ratu i odali počast milionima nedužnih stradalnika. Ono što se danas, i svaki put kad obilježavamo ovaj datum može istaći, jeste mučna činjenica da je Holokaust neizbrisiva mrlja u istoriji civilizacije, koju je napravio čovjek.

Ili preciznije: čovjek – čovjeku.

Od 2005. godine obilježavamo ovaj datum u znak sjećanja na dan kada je oslobođen Aušvic – Birkenau, najozloglašeniji koncentracioni logor, smješten u Poljskoj, gdje je na zvjerski način ubijeno više od milion zatvorenika, najviše Jevreja.

Stradanje miliona nedužnih ljudi čiji je jedini grijeh bio to što su pripadali jednoj naciji ili religiji, opomena je i zavjet mladim generacijama da nastave da stvaraju drugačiji svijet, da se nešto slično nikada ne ponovi.

Ono što, danas, sa zadovoljstvom mogu da kažem jeste da o položaju Jevreja u Crnoj Gori možda naj slikovitije govori izjava, sada pokojnog, predsjednika Jevrejske zajednice u Crnoj Gori Jaše Alfandarija:

„Kad sam prije dvije godine rekao da u Crnoj Gori antisemitizam ne postoji, čudno su me gledali neki izvan Crne Gore. Zapravo, Jevreji koji ovdje žive ne znaju šta je antisemitizam.“

Ono čime se Crna Gora može ponositi jeste činjenica da je jedna od rijetkih država u Evropi na čijoj teritoriji nije bilo koncentracionog niti sabirnog logora za slanje Jevreja u logore smrti.

Crnogorcima je zaštita progonjenog čovjeka bila svetinja, a pružanje utočišta obaveza.

Nešto bih o ovoj temi rekao iz perspektive čovjeka koji dolazi iz sektora obrazovanja.

Prije svega, želim da istaknem da se tema Holokasta u crnogorskom obrazovnom sistemu obrađuje na vrlo kvalitetan način.

O tome svjedoče sljedeće činjenice.

Poslijeratne generacije đaka u Crnoj Gori su odrastale uz knjigu iz obavezne lektire - Dnevnik Ane Frank, autobiografski roman koji je napisala djevojčica, Jevrejka rođena u Frankfurtu, za vrijeme boravka u tajnom skloništu u Amsterdamu, u kome se njena porodica skrivala od juna 1942. do avgusta 1944. godine. Iako je spisak obavezne lektire za osnovnu školu značajno izmijenjen u odnosu na onaj koji je kao zadatak da pročita imala moja generacija, ova knjiga je i danas na spisku obavezne lektire za VIII razred osnovne škole.

Ta činjenica ukazuje da tema Holokausta u savremenoj Crnoj Gori, kao što je i uvijek bilo, izaziva potrebu za izražavanjem posebnog saosjećanja sa stradalnicima i progonjenima i čuvanjem od zaborava priče o njihovim žrtvama i stradanjima.

Dalje: u udžbeniku istorije za IX razred osnovne škole¹, u III poglavlju Drugi svjetski rat i savremeni svijet, jedno od potpoglavlja posvećeno je Holokaustu.² Učenicima su jasno objašnjeni pojmovi Holokaust, Semiti i geto, uz izvod iz svjedočenja Rudolfa Hesa, komandanta Aušvica, koji ću citirati:

„Novodošli zatvorenici bi prošli pored jednog od doktora koji je na licu mjesta donosio odluku. Oni koji su bili sposobni za rad slati su u logor. Drugi su smjesta odvođeni u dio za eliminaciju. Manja djeca su uvijek bila slata na eliminaciju, jer zbog svog uzrasta nijesu bila sposobna za rad.“

¹ Autori: Slavko Burzanović i Jasmina Đorđević.

² Str. 76.

Četrnaestogodišnjem učeniku, koji živi u današnjoj Crnoj Gori, ova priča može zazvučati kao fikcija, ali sam siguran da će je zapamtiti za čitav život.

Takođe, u udžbeniku istorije za IV razred gimnazije³, u poglavlju “Drugi svjetski rat i savremeni svijet”, postoje potpoglavlja: Holokaust, Suđenje ratnim zločincima i Posljedice rata, uz fotografije logoraša iz Aušvica i Buhenvalda.

Holokaust ili „*potpuno uništenje vatrom*“ je definisan kao naziv „za sistematsko uništenje (genocid) koje su nacisti izvršili nad Jevrejima“, uz navođenje činjenice da je u nacističkim logorima život izgubilo oko 6 miliona Jevreja.

Takođe, kada je u pitanju naše zajedničko nasljeđe i ono što nas neraskidivo veže je Danilo Kiš, književni velikan, sin mađarskog Jevreja i Crnogorke, koji je nacionalizam definisao, prije svega, kao paranoju, kolektivnu i pojedinačnu.

Kiš je osjetio sve užase Drugog svjetskog rata, a te traume obojile su čitav njegov život. U vezi s tim, on kaže:

„Opsednut sam iskustvom iz detinjstva, holokaustom, nestankom oca, uspomenama na rano detinjstvo. Morao sam da se oslobodim te opsesije. Zato sam pisao.“

³ Autori: Milan Šćekić, Živko Andrijašević i Vanja Vuković.

Dozvolite mi da na kraju svojeg izlaganja dodam par ličnih impresija.

Boraveći prije šest godina na Univerzitetu u Krakovu, razmišljao sam o nevjerovatnom nonsensu: kako je moguće da se u blizini jednog od najstarijih Univerziteta u Evropi, u kojem je pored ostalih studirao u jugoslovenski nobelovac Ivo Andrić, oformi jedan takav logor, kakav je Aušvic?

Jedini odgovor koji mi pao na pamet jeste onaj Njegošev stih: "Tajna čojku, čovjek je najviša".

Zato je važno da obilježavamo ovaj datum, jer nikada ne znamo kada se nečije unutrašnje, mračne tajne, mogu pretočiti u sveopšti užas. Jer, na žalost, ne možemo reći da je vijek u kojem mi živimo vijek mira i blagostanja na našoj planeti...

I još jedna impresija: dosta sam, još studentom, čitao o Aušvicu. Ja pripadam generaciji koja je svijet i život upoznivala iz knjiga, a ne sa Google-a.

Ipak, pored svega što sam pročitao, nekako sam bio nepripremljen kada sam došao da vidim Aušvic - Birkenau.

Jer to je iskustvo koje se ne može prenijeti i na koje se ne možete pripremiti.

Kao da među žicama i među zidovima baraka još odjekuju jezivi, nemoćni krici...

Ne čuju se, ali se osjećaju.

I opominju...

RADULE NOVOVIĆ